

نتیجه‌ها و پیشنهادها

در این فصل ابتدا به نتیجه‌گیریهای حاصل از این پژوهش و بررسی آنها می‌پردازیم و آنگاه به ذکر پیشنهادهای لازم و ضروری خواهیم پرداخت.

الف) نتیجه‌ها

نتایج این پژوهش که ضمن تجزیه و تحلیل یافته‌های آن و در رابطه با پرسشهای اساسی در طرح این تحقیق بدست آمده به قرار زیر است:

۱- مجموعه‌سازی:

در قسمت فراهم‌آوری و مجموعه‌سازی این کتابخانه از سال ۱۳۰۷ خورشیدی تاکنون دارای سیاست مجموعه‌سازی معینی نبوده است و در این مورد آئین‌نامه‌ای نیز بصورت مدون وجود ندارد تا نشان دهد که محور یا محورهای اصلی از هدف مجموعه‌سازی چیست؟ شرایط و ضوابطی نیز برای دریافت یا خرید کتاب به صورت مدون وجود ندارد. فقط در سالهای اخیر از طریق یکی الی دو تا بخشنامه از کتابخانه خواسته شده است تا به این امر ساماندهی شود. عدم وجود ضابطه‌ها باعث آزادی و اعمال سلیقه‌ها شده در نتیجه منجر به ورود کتب تکراری، بعضاً

معیوب و ناقص و همینطور کتبی که قدیمی بوده و فعلاً کاربرد چندانی ندارند به این کتابخانه گردیده است. آنچه در عمل و براساس روال انجام یافته به مرور زمان بهبود یافته است اما هیچگاه چاره‌اندیشی خردگرایانه‌ای صورت نگرفته است و اگر هم چنین موردی وجود داشته باشد، ناکتون رسماً اعلام و ابلاغ نشده است.

۲- میزان موجودی در هر زبان

میزان موجودی لیست خارجی از نظر تعداد زبانها و موجودی کتب خارجی در هر زبان در جدول شماره ۶ قابل مشاهده است. در مجموع به ۵۴ زبان کتاب فراهم آمده است، در بدو امر بیشترین تعداد موجودی به زبان فرانسه و سپس انگلیسی تعلق داشته است ولی اکنون برعکس است یعنی بیشترین تعداد نسخه‌های موجود به زبان انگلیسی و سپس به زبان فرانسه تعلق دارد. وقوع انقلاب پیروزمند اسلامی تأثیر زیادی بر حجم موجودی کتب و تعداد زبانهای خارجی داشته است. در قبل از انقلاب اسلامی موجودی کتب خارجی به ۵۰۰۰ نسخه نمی‌رسید ولی اکنون چیزی نزدیک به ۴۵۰۰۰ نسخه کتاب خارجی دارد یعنی در ظرف سالهای ۱۳۰۷ تا ۱۳۵۷ یعنی در ۵۰ سال آن تعداد ولی اکنون پس از تقریباً ۲۰ سال چیزی نزدیک به ۱۰ برابر رشد موجودی را نشان می‌دهد که دارای معنی و مفهوم قابل توجه است.

۳- میزان کتب خریداری و اهدایی

بررسیهای انجام شده در جدول شماره ۷ و دنباله آن نشان می‌دهد که تعداد کتب اهدایی از بدو شکل‌گیری مجموعه خارجی تا پایان سال ۱۳۷۵ برابر با ۱۹۳۱۰ نسخه کتاب بوده است و کتب خریداری از ابتدا تا همین تاریخ برابر با ۲۳۹۷۸ نسخه است که به ۵۴ زبان وجود دارد و تعداد کتب اهدایی و خریداری به هر زبان نیز به‌طور جداگانه معین و مشخص است. مجموعاً موجودی کتب خارجی ۴۳۲۸۸ نسخه تا تاریخ بالا می‌باشد.

۴- سیاست انتخاب کتاب

در بررسیهای انجام شده و از تحلیل یافته‌ها دریافتیم که سیاست معین و مدوئی برای مجموعه‌سازی و به عبارتی انتخاب کتاب خارجی وجود نداشته و ندارد. اما در عمل یک روال مبتنی بر اعمال سلیقه و عقیده وجود داشته است. مثلاً معلوم نیست که چه شرایط و ضوابطی در انتخاب کتب خارجی از بازار، نمایشگاه‌ها، مجموعه‌های شخصی، کتب اهدایی و یا کتب واگذاری شده و رایگان در نظر گرفته می‌شده است. آنچه که معلوم است کتب اهدایی و وقفی و نذری و رایگان را بی‌چون و چرا پذیرفته‌اند و اصلاً انتخابی در کار نبوده است. در بخش خرید کتب نیز روال مشخصی وجود نداشته و عمدتاً بنا را بر خرید کتب مرجع، علوم اسلامی و انسانی و ایرانی و انقلاب اسلامی مدنظر بوده است اما اینکه کتابی رد یا انتخاب شود یا زبانی رد شود یعنی کم‌اهمیت باشد و دیگر پراهمیت قرار گیرد نیز ملاک و معیاری ندارد.

۵- نیروی انسانی

در توزیع نیروی انسانی با توجه به جدول شماره ۱۵ و تحلیل یافته‌های مربوط به آن دریافتیم که تمام نیروهای حاذق و ماهر و زبان‌دان و دارای تحصیلات عالی که در رابطه با کتب خارجی کارکرده و اکنون نیز فعالیت دارند در دو بخش یعنی بخش فراهم‌آوری و طبقه‌بندی و رده‌بندی در پشت صحنه یا پرده فعالیت دارند و اصلاً چنین نیروهایی در قسمت خدمت‌رسانی که قسمت بسیار مهم کار و هدف نهایی از مجموعه‌سازی است، یعنی پاسخگویی درست به مراجعان و در نهایت حصول خرسندی و خوشنودی آنها است، حضور ندارند و این نقص بزرگی است. احتمالاً یکی از دلایل کاسته‌شدن از مراجعان کتب خارجی شاید ضعف اطلاع‌رسانی در این بخش است که با هدف غایی کتابخانه اساساً متناسب نیست و اثر منفی در جذب مراجعان دارد. به عبارتی دیگر قدرت دفع‌کنندگی کتابخانه را بالا می‌برد و از قدر جاذبه آن برای مراجعان می‌کاهد.

۶- خدمت‌رسانی

امر خدمت‌رسانی و اطلاع‌رسانی جالب و منطقی با مهارت نیروهای مشغول به امر خدمت‌رسانی تناسب مستقیم دارد. نیروهایی که صرفاً شماره بازیابی را به مراجعه‌کننده می‌دهند و یا از مراجعه‌کننده می‌گیرند تا کتاب و اطلاعات را به او برسانند با نیروهایی که توان و مهارت انجام انواع دسترس‌پذیری‌ها را از قبیل دسترسی‌پذیری زبانی، مادی، محملی و غیره را قادر است انجام دهد و با نظام‌های رایانه یا شبکه‌های رایانه‌ای بتواند کار و خدمت بکند خیلی متفاوت هستند. متأسفانه نه کتابخانه و نه نیروهای خدمت‌رسان در این کتابخانه به حدی نرسیده و نیستند تا انتظارات مراجعان را برآورده و به تمام یا بخشی از پرسش‌های آنان پاسخ درست بدهند و به عبارت دیگر مراجعان را در اسرع وقت ممکن به اطلاعات مورد نیازشان برسانند و هدایت‌کنند.

۷- حجم موجودی موضوعات مجموعه

آن قسمت از کتب انگلیسی و فرانسه را که موضوع‌بندی و رده‌بندی شده است براساس طرح دهدهی دیویی تقسیم موضوعی انجام گرفت که در نتیجه مشخص شد که بیشترین حجم موجودی در هر دو زبان تا این مرحله از کار موضوع‌بندی ابتدا به موضوع ادبیات تعلق دارد که تقریباً ۲۴٪ از موجودی موضوعی به ادبیات و دقیقاً ۱۰٪ از موجودی هر یک به موضوع فلسفه و روانشناسی تعلق دارد این ارقام نماینگر بیشترین و کمترین حجم و تعداد و درصد را به لحاظ موضوعی در دو زبان مذکور در این مجموعه نشان می‌دهد که خود می‌تواند گویای مفاهیم و معانی مهمی مربوط به این مجموعه باشد. علی‌رغم اینکه کتابخانه‌ی آستان قدس یک کتابخانه‌ی مذهبی و قدیمی و مهم و جهانی است. از جدول‌های شماره ۱۷ و ۱۸ برمی‌آید که کتب مذهبی آن از نظر حجم و تعداد تقریباً در رده میانی یعنی رده‌های ۶ و ۷ قرار دارد. این امر نیز حجم معنی‌داری از کتب این مجموعه را می‌رساند که در اصل و به علت انتظار تصوّر می‌رود که کتب مذهبی و دینی این مجموعه باید در ردیف‌های اول و دوم قرار داشته باشد. چون مسلمانان و

غیرمسلمانان زیادی درباره‌ی علوم دینی کتب فراوانی در سراسر جهان نگاشته و می‌نویسند.

۸- نوع مراجعه‌کنندگان

مراجعان به مجموعه کتب خارجی هر کسی به فراخور نیاز خود می‌تواند باشد و جلب رضایت آنها نیز بستگی به مهارت‌های گوناگون کتابدار بخش اطلاع‌رسانی یا خدمت‌رسان است. اما آنچه در عمل واقع شده است و به تبع تحقیق و بررسی و مشاهده حاصل گردیده، عبارتست از دانشجویان، اساتید، محققان، مترجمان، کارمندان دولت و بخش خصوصی. بعد از انقلاب اسلامی یعنی از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۳ به‌طور متوسط هر ماه ۳۲ نفر به این بخش مراجعه و ۵۰ نسخه کتاب را مورد مطالعه قرار داده‌اند. این امر بیانگر نیاز ضروری و مستمر و همه‌روزه مراجعان به این مجموعه است. اگر این مجموعه کاملاً فهرست‌نویسی و رده‌بندی شود و به‌خوبی معرفی شود و بعضی محدودیت‌ها نیز برطرف گردد، به یقین برای مردم و مراجعان جالب و پرجاذبه خواهد بود. ارقام ۳۲ و ۵۰ از گزارش‌های سالانه کتابخانه برگرفته و محاسبه شده است.

۹- نتایج دیگری که خارج از محدوده پرسش‌های اساسی این تحقیق است:

الف) ضمن بررسی پیشینه این تحقیق در لیزا از سال ۱۹۶۹ تا ۱۹۹۷ میلادی بویژه قسمت مربوط به خدمات فنی آن دریافتیم که هیچگونه مقاله‌ای از دانشمندان ایرانی در آن وجود ندارد و این جای بسی تأسف است.

ب) از مقایسه کتابخانه‌ی آستان قدس رضوی به‌عنوان یک کتابخانه‌ی عمومی با ۵۰۱ کتابخانه‌ی عمومی در کشور که زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، به این مطلب رسیدیم که موجودی این کتابخانه از موجودی کل ۵۰۱ کتابخانه‌ی عمومی کشور بیشتر است، حداقل ۲۰ برابر کتابخانه‌های عمومی کشور دارای نیروی انسانی با درجه کارشناسی ارشد است و اصلاً کارمند یا مدیر با درجه دکتری در آنها مشاهده نشده و تا ششماهه اول سال ۱۳۷۴ فقط ۶